

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»**

Кафедра соціології і публічного управління

**ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
з дисципліни
«СОЦІОЛОГІЯ ПРОФЕСІЙ»**

ХАРКІВ -2023

Самостійна робота з курсу соціологія професій передбачає виконання наступних завдань:

1. Опис професії

Приблизний план кейс-стаді для виконання проекту «Професії в сучасному суспільстві»

1а. Назва професії (або різні версії назви українською мовою, що існують в даний час).

1б. Історична довідка (з літератури). Коли приблизно з'явилася професія (вид занять) на теренах України (в порівнянні з іншими країнами), знайти ранні дослідження і літературу . Чи входить вид занять в «Класифікатор професій в Україні»?

2а. Орієнтовна чисельність (з літератури і інтерв'ю з експертами). Яка приблизно чисельність цих професіоналів, як і ким вона розраховується, яка структура чисельності - в залежності від структури професії та структури зайнятості. Динаміка?

2б. Структура зайнятості (з літератури і інтерв'ю). У яких організаціях, підрозділах, відділах зайняті ці професіонали? Як багато таких організацій, в чому полягають їх функції, яку роль в організаціях вони виконують, хто є клієнтами / споживачами послуг даної групи, чи є якась диференціація за статтю, віком, в чому проявляється?

2с. Структура професії (по літературі і інтерв'ю). Як організована вертикальна ієрархія в групі - чи є старші і молодші професіонали (фахівці) в групі - як вони називаються і розрізняються, як організована вертикальна мобільність? Які існують спеціалізації, види діяльності? З кого складається центр і периферія професії?

3. Структури регуляції (по літературі і інтерв'ю). Які правові норми - закони, накази, підзаконні акти - регулюють цю зайнятість, тобто можливість займатися цим видом діяльності? Що саме регулюється - освіта, досвід роботи; в чому полягає процедура (процедури) регуляції, через які механізми

- іспити, ліцензування; хто цим займається - спеціальні комісії професіоналів, чиновники (які і як?) Що і коли в цьому плані змінювалося?

4. Освіта (по літературі і інтерв'ю). Які освітні установи готують професіоналів, які рівні (училища, вузи, відділення в вузах), види (заочна, очна, післядипломна або додаткові курси спеціалізації або підвищення кваліфікації) та форми (формальне чи неформальне підвищення кваліфікації) освіти існують? Які види дипломів, документів або неформальні свідоцтва про освіту існують? Як вони розрізняються на ринку праці, кому віддається перевага, а хто виявляється витісненим, маргіналізованим? Динаміка - як зростала кількість освітніх програм і їх затребуваність?

5. Доходи, зарплати (з літератури і інтерв'ю з експертами). Які середні доходи групи, найбільш високі та найменші доходи. - Динаміка? «Раніше і тепер» - який поворотний момент? Перехід до ринку або щось ще?

6. Статус в суспільстві (з літератури, в тому числі ЗМІ, і по інтерв'ю) Наскільки високий статус цієї професії в суспільстві, як про неї пишуть в ЗМІ, чи є дослідження думки людей про цю професію - їх висновки, як самі професіонали оцінюють свій статус і ставлення до них в суспільстві. Динаміка (як змінювалося з часом)?

7. Діючі громадські об'єднання, асоціації, професійні профспілки, їх роль і значення (по літературі і інтерв'ю з експертами). Чи є якісь формальні / неформальні об'єднання, асоціації, профспілки таких професіоналів? Яка динаміка - «раніше і тепер»? Наскільки ці асоціації впливові? Наскільки згуртовані їх члени? В якому сенсі можна говорити про згуртованість цієї групи професіоналів? Як впливають на політику держави щодо професії, як впливають на соціальну політику, на реформи? Динаміка цього впливу? Наскільки ці професіонали інтегровані. Згуртовані? Як вони підтримують свою інтеграцію (зльоти, конференції, збори, символізм)? Як змінювався рівень інтегрованості до перебудови, в 90-роки, чим характеризується сьогодні, що впливає на інтеграцію, які чинники?

8а. Етичний кодекс (пошук і аналіз документів, можливо, обговорити в інтерв'ю). Які етичні дилеми є в роботі професіоналів - як вони самі про це говорять? Чи є формальний / неформальний етичний кодекс? Коли і ким він був сформульований, прийнятий? Які кодекси, документи були взяті за основу? Якщо кілька кодексів - то чому різні, який з них більш впливовий і чому? Чи знають професіонали про кодекс, чи користуються ними у повсякденній роботі? Як саме етичні мотиви діють в професії, хто і як слідкує за їх виконанням і які санкції існує для тих, хто порушує? Що є впливовішою тут - формальні кодекси або неписані правила? Наведіть приклади порушень, застосувань санкцій. Яка тут динаміка (коли був прийнятий перший кодекс, які варіації були прийняті потім? Як поширювався і чи знають про нього?)?

8б. Легітимація, ідеологія (з літератури та інтерв'ю). Які існують теорії, написані або усні, які виправдовують призначення цієї професії, її місця і значущості на ринку праці, в сучасному суспільстві. Її вплив на соціальні процеси, на суспільство. Приклади. Динаміка.

9а. Автономія (по літературі та інтерв'ю). Хто задає правила, за якими діють професіонали - самі вони, їх керівники або інші бюрократичні структури, органи влади? Наскільки дані професіонали автономні, незалежні в прийнятті рішень у своїй професійній області? В чому це проявляється? Чи є залежність від клієнтів в прийнятті рішень і в чому вона проявляється? Чи є залежність від начальників, керівників і в чому проявляється? Від держави? Наскільки залежні від думки, впливу таких же професіоналів як вони - в чому проявляється? Наскільки серед них заохочуються ініціатива, інноваційні ідеї? Чи є приклади висунення таких інновацій на рівні свого робочого місця? Організації?

9б. Соціальне закриття (по літературі та інтерв'ю). Наскільки легко потрапити в цю професійну групу? В її ядро, в найбільш престижні шари? Що для цього необхідно (освіта, зв'язки, виконання певних процедур, іспитів,

запропонованих державою або старшими колегами по цеху)? Хто контролює вхід в професію (колегіальні структури, держава, ринкові структури)?

10. Повсякденність (фото, відео робочого місця). (За літературі, спостереження та інтерв'ю). Як організовано робоче місце професіонала, чи є у них свій приватний простір, як віноблаштований, в чому полягають особливості простору? У чому полягають субкультурні особливості професійної групи, її способу життя, будь-які відомості про фольклор (пісні, анекдоти, жарти), професійний жаргон, якщо є - посилання на дослідження в цій області.

2. Складання професіограми

Професіограма (від лат. Professio - спеціальність, Gramma - запис) - опис особливостей конкретної професії, що розкриває специфіку професійної праці і вимог, які пред'являються до фахівця. Включає в себе опис виробничо-технічних, соціально-економічних умов трудової діяльності, а також психофізіологічних вимог, що пред'являються професією до людини.

Професіограма (на прикладі інженера-будівельника)

1. Зміст праці:

Керує загальнобудівельними роботами, монтажем будівельних конструкцій, здійснює контроль за якістю будівельних матеріалів і конструкцій, розробляє проекти організації будівництва і виконання робіт, займається нормуванням і кошторисних справою.

2. Повинен знати:

Накреслювальну геометрію і креслення, опір матеріалів, будівельну та теоретичну механіку, технологію будівельного виробництва, методи розрахунку, конструювання і контролю якості будівельних конструкцій, основи кошторисної справи.

3. Професійно важливі якості:

Широкий кругозір в галузі будівництва; принциповість; наполегливість; хороший окомір; високий рівень просторових уявлень.

4. Кваліфікаційні вимоги, освіта:

ВНЗ.

5. Медичні протипоказання:

Слабкий зір; нервові і психічні захворювання; хвороби, пов'язані з втратою свідомості; серйозні захворювання опорно-рухового апарату.

**Самостійне вивчення тем та питань, які не викладаються
на лекційних заняттях:**

Тема :Становлення «нових» видів діяльності в сучасному суспільстві

1. Моделі професіоналізації ІТ-фахівців: соціологічний аспект дослідження.
2. Професіоналізація івент-менеджерів і конструювання поля івент-діяльності.
3. Тенденції та проблеми процесу становлення «нових» видів діяльності в Україні.

Тема Академічна професія і сфера вищої освіти

1. Наукове співтовариство як професійна корпорація.
2. «Людина академічний» (Homoacademicus).
3. Трансформації університету в сучасному суспільстві.
4. Професійний етос науковця.
5. Академічна професія в Україні.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова література

1	Вакуленко С.М. Соціологіяпраці: навчально-методичний посібник. Київ: Знання, 2008. 262 с.
2	Варга Н.І. Інституціоналізація соціальних практик неформальної зайнятості населення в транзитивному суспільстві: монографія. Ужгород: ТОВ

	«РІКУ», 2020. 288 с.
3	Погрібна В. Л. Соціологія професіоналізму : монографія / В. Л. Погрібна. – Київ : Алеута, КНТ: ЦУЛ, 2008. – 336 с.
4	Погрібна В. Л. Соціологія професіоналізму як галузь соціології: онтологічні, епістемологічні, практичні аспекти (на прикладі діяльності органів внутрішніх справ України) : автореф. дис. ... д-ра соціол. наук : 22.00.04 / В. Л. Погрібна ; Харк. нац. ун-твнутр. справ. – Харків, 2009. – 35 с.
5	Симончук О. Класифікатор професій ISCO-88: історія розроблення, концептуальні засади, модель операціоналізації, застосування в соціологічних дослідженнях / О. Симончук // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2008. – № 3. – С. 24–41.
6	Український ринок праці: імперативи та можливості змін: колективна монографія / за наук. ред. І.Л. Петрової, В.В. Близнюк; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». Електронні дані. Київ, 2018. 356 с
7	Соціологічна теорія : традиції та сучасність : навч. посібн. / за ред. А. Ручки, – К. : Ін-т соціології НАН України, 2007. – 363 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.twirpx.com/file/204003/ .

Допоміжна література:

8	Гіденс Е. Соціологія / Е. Гіденс / пер. з англ. В. Шовкун, А. Олійник; наук. ред. О. Іващенко. – К. : Основи, 1999. URL: http://westudents.com.ua/glavy/86796-dti-t-hto-h-doglyada.html
9	Лукашевич М.П. Соціологія праці: навчальний посібник. Київ: Либідь, 2004. 440 с.
10	Лукашевич М.П. Лукашевич О.М. Шандор Ф.Ф. Соціологія економіки: підручник. Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2021. 294 с
11	Матвеев, В. О. Економічна соціологія : підручник / В. О. Матвеев, Л. І. Лясота. – Суми : Університетська книга, 2006. – 184 с.
12	Огаренко, В. М. Соціологія праці : навч. посіб. / В. М. Огаренко, Ж. Д. Малахова. – К. : 43 Центр навч. літ-ри, 2005. – 304 с

13	Вербець В. В. Соціологія :навч. посібн. / В. В. Вербець, О. А. Субот, Т. А. Христюк. – К. : Кондор, – 2009. – 550 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://pidruchniki.ws/15840720/sotsiologiya/sotsiologiya
14	Рожанська Н. В. Загальна соціологічна теорія :навч. посіб. / Н. В. Рожанська, О. М. Дрожанова, О.А. Онофрійчук за наук. ред. І. А. Мейжис, В. Л. Гавелі. – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. – 336 с. URL: https://dspace.chmnu.edu.ua/jspui/bitstream/
15	Українське суспільство в умовах війни. 2022: Колективна монографія / С. Дембіцький, О. Злобіна, Н. Костенко та ін.; за ред. член.-кор. НАН України, д. філос. н. Є. Головахи, д. соц. н. С.Макеєва. Київ: Інститут соціології НАН України, 2022. 410 с. URL: https://i-soc.com.ua/assets/files/monitoring/maket-vijna...2022dlya-tipografiivse.pdf
16	Фединець Н. І. Соціологія ринку : / Н. І. Фединець, Ю. Б. Миронов, М. Р. Гонська. – навч. посібн. – Львів : Вид. ЛКА, 2011. – 226 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://tourlib.net/books_others/_sociologia-rynku.htm

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ В ІНТЕРНЕТІ

1. Архів журналу «Соціологія: теорія методи, Маркетинг». URL: <http://stmm.in.ua/archive/>
2. Інститут соціології НАН України. Видання. Соціальні виміри суспільства URL: <https://i-soc.com.ua/ua/edition/socialni-vimiri-suspilstva/>
3. International Sociology: SAGE Journals. URL: <https://journals.sagepub.com/home/iss>
4. Київський міжнародний інститут соціології. URL: <https://www.kiis.com.ua/>
5. Соціологічна асоціація України. URL: <http://www.sau.kiev.ua/>
6. SOCIS: Центр соціальних та маркетингових досліджень. URL: <http://socis.kiev.ua/ua/>
7. Український інститут соціальних досліджень імені Олександра Яременка. URL: <http://www.uisr.org.ua/>
8. Фонд Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва. URL: <https://dif.org.ua/>
9. Статистичні матеріали Держкомстату України URL: ukrstat.gov.ua
10. Соціологічна асоціація України, дослідження URL: <http://sau.in.ua/doslidzhennya/>
11. Центр Разумкова. URL: <http://razumkov.org.ua/>